

בל הבשר

פרק שמיני

חולין

קטז ע"א

מסורת הש"ס

- פסחים כה,א.
- משנה כלאים פ"ז מ"ז. תוספתא כלאים פ"ד ה"יג. פסחים שם. ילק"ש תורה תתקל. יעון ירושלמי ערלה פ"א הי"ד. שם כלאים פ"ז הי"ג.
- פסחים שם.
- קדושין נו,ב. מנחות קא,ב. בכורות י,א. ילק"ש תורה שנט. שנט. תתצא.

גרסות

חדא מתרתי אמילו כל דהו פרכינן בכתי"מ: **מתרתי פרכינן כל דהו** ויש בכתי"י: **חדא מתרתי חומרא וקולא פרכינן כל דהוא לא פרכינן**.

ואי לא קולא וחומרא יש בכתי"י: **ואי לא הדר דינא**.

אדא בר אהבה בכתי"מ:

עיקרן נאסר בכתי"מ:

מעיקרא נאסר.

מאתים בכתי"מ: **במאתים**.

אמר אבוי תרי קראי

כתיבי כתיב פן בכתי"מ:

אמר רבא תרי קראי כתב

רחמנא כתיב פן ויש

בכתי"י: **אמר רבא... וכן:**

אמר רב...

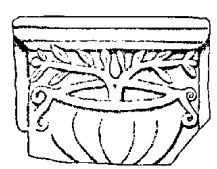
לשון

עציץ

מלה זו קרובה לערבית באותה משמעות. נראה כי הצורה "עציץ" (באות ע) נוצרה משום שדרך שימושו של הכלי לגדל בו עצים וצמחים.

החיים

עציץ

תבליט של עציץ מקושט מתקופת התלמוד

מן התיאורים במקורות נראה כי העציץ היה כלי עשוי חרס (אף כי אולי היו גם עציצים של עץ), ובדרך כלל היה זה כלי שלא עובד היטב, ולא נצרף ציפיה גמורה בכבשן.

בעציץ היו משתמשים לדברים שאינם דורשים אלא בית קיבול בלבד, בלי צורך לקדקד במלאכה או בגמר העיבוד, בעיקר כדי לשתול בו צמחים או כעביט של שופכין. כן שימש העציץ לאיחסום של מאכלים מסויימים.

דרך לימוד של הלכה **חדא** [אחת] הנלמדת מהלכה **חדא** [אחת] המלמדת, כלימוד זה של בשר בחלב מערלה בלבד – פירכה המצביעה על צד של **קולא** [קלות] שיש בהלכה זו וצד של **חומרא** [חומרה] שיש בהלכה זו, האחרת, **פרכינן** [פורכים אנו], ואילו פירכה **כל דהו** [שהיא] **לא פרכינן** [אינן אנו פורכים]. ואילו דרך לימוד

של הלכה **חדא** [אחת] הנלמדת **מתרתי** [משתי] הלכות המלמדות, וכדרך שהוצעה למעלה ללמוד בשר בחלב מערלה ומחמץ בפסח – **אפילו** פירכה כל דהו **פרכינן** [ככל שהיא אנו פורכים], ודרך לימוד של הלכה **חדא** [אחת] הנלמדת **מתלת** [משלוש] הלכות, כגון זה שהצענו למעלה ללמוד בשר בחלב מערלה וחמץ בפסח וכלאי הכרם, **אי הדר דינא** ו**אתי** [אם חזר הדין ובא], שניתן לומר בשלושתן מידת **במה הצד**, שאמנם לא ראי זו כראי זו ולא ראי זו כראי זו, ואולם יש דבר המשותף לכולן – **פרכינן** [פורכים אנו] פירכה **כל דהו** [שהיא], ואי [ואם] לא חוזר הדין, שאין לנו אפשרות למצוא צד משותף לכולן – פירכה המצביעה על צד של **קולא** [קלות] שיש בהלכה זו וצד של **חומרא** [חומרה] שיש בהלכה זו, **פרכינן** [פורכים אנו], ואילו פירכה **כל דהו** [שהיא] **לא פרכינן** [אינן אנו פורכים]. ומעתה כיון שאין אנו לומדים איסור אכילה בבשר בחלב משלוש ההלכות הללו (ערלה, חמץ בפסח וכלאי הכרם) במידת כמה הצד (שכן אין הדין חוזר בהן), שוב אין מקום להקשות על שלושתן "מה לכולם שכן גידולי קרקע".

ושואלים: **ולפרוך** [ונקשה] באופן זה: מה **לכלאי הכרם** – שכן לא היתה להן **שעת הכושר**, שכן סברה היא שאין התבואה הנזרעת בכרם נאסרת עם זריעתה, אלא הגידולים שצמחו מעל פני הקרקע בעקבות הזריעה. ומעתה הרי אלה מעולם לא היתה להם שעה של היתר, שמשעה שצמחו הריהם אסורים. והרי זה שלא כבשר בחלב, שהיתה לכל אחד מאלה זמן של היתר, כטרם התבשלו ביחד! **אמר רב אדא בר אהבה** בתשובה על כך: זאת אומרת שלא כפי שסברנו שבכלאי הכרם נאסרים רק הגידולים שצמחו בעקבות הזריעה, אלא כבר בעיקרן (בשורשם, בהיותם זרעים שהכו שורשים בקרקע) **נאסר** הזרע, ונמצא אפוא כי היתה להן לזרעים הללו **שעת הכושר** (זמן היתר אכילה) **קודם השרשה**. **מתיב** [מתקשה] על דברי רב אדא בר אהבה **רב שמעיה בר זעירא** ממה ששינוו בדינו של זה **המעביר עציץ נקוב** שזרע בו מין תבואה או ירק, בתוך הכרם, שלא הניח את העציץ על הקרקע אלא העבירו מתחת לעצי הכרם, **אם בזמן שהעבירו אותו בכרם הוסיף הזרע שבעציץ כדי אחד ממאתים** – **אסור** הזרע. ונדייק: רק אם הזרע הוסיף כדי השיעור הזה – אין [כן] הוא נאסר, אבל אם הזרע לא הוסיף כדי השיעור הזה – הוא לא נאסר, שאין נאסרים באיסור כלאי הכרם אלא מה שגדל באיסור (ויש בו כשיעור האוסר), והרי זה שלא כרב אדא בר אהבה שאמר שעצם זריעתם בקרקע אוסרתם! **אמר אביי** בהסבר דברי רב אדא בר אהבה: **תרי קראי כתיבי** [שני מקראות כתובים] בתורה **בדין כלאי הכרם, שכן כתיב** [נאמן] "לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם" (דברים כב, ט). והרי יש בדברים עיץ סתירה: שכתוב אחד אומר "פן תקדש המלאה" – הרי זה מורה שהגידולים הנוספים ("המלאה") הם הנאסרים. ואולם עוד **כתיב** [ונאמן] בפסוק "**הזרע אשר תזרע**" – והרי זה מורה שהזריעה עצמה נאסרת, ואף בטרם הצמיחה תוספת. הא [הר"ן] **כיצד** יתיישבו שני המקראות הללו? כל אחד מהכתובים עניינו במצב שונה: שאם היה מין התבואה או הירק **זרוע מעיקרו** (מתחילת) בתוך הכרם – הרי הוא נאסר **מיד בהשרשה**, והוא שאמר בו הכתוב "הזרע אשר תזרע". ואם היה **זרוע ובא**, שבתחילה נזרע והשריש בהיתר מחוץ לכרם, בזה אומרים אנו שאם הוסיף – אין [כן] נאסר, ואם לא הוסיף – לא נאסר, והוא שאמר בו הכתוב "תקדש המלאה".

א שנינו במשנתנו כי בשר בחלב אסור אף בהנאה, ומעירים: **מתניתין** [משנתנו] היא **שלא כי האי תנא** [כמו שיטת תנא זה], **דתניא** [שכן שנויה ברייתא], **ר' שמעון בן יהודה אומר משום** [בשם] **ר' שמעון: בשר בחלב אמנם אסור באכילה ואולם מותר בהנאה**. וטעמו: שכן **נאמר** בדין בשר בחלב "**כי**

עיונים

חדא מתלת אי הדר דינא ו**אתי** במה **הצד פרכינן כל דהו** מה שסיכם רב מרדכי את כללי דרכי הפירכה משמו של ריש לקיש, הוא משום שהמידות (דרכי הלימוד) מסורות בידינו מסיני (רש"י). ויש מהראשונים שכתבו כי אף שאמנם המידות מסורות לנו מסיני כפי שהן, מכל מקום יש לתת בהן טעם. והסבירו כי בלימוד של הלכה אחת משלוש הלכות יש שתי הוכחות שאין הדבר תלוי באותה חומרה שאנו פורכים: האחת, שהדין נוהג בכל אחד משתי ההלכות המלמדות, אף שאין חומרותיהן של שתי ההלכות הללו שוות. ועוד: שיש הלכה שלישית המלמדת, שלה עצמה אין חומרה על ההלכה הנלמדת כלל, ואף על פי כן אותו הדין נוהג בה. ולכך אין לפרוך בדרך לימוד זו פירכה כל שהיא. אבל בהלכה הנלמדת משתי הלכות, אף על פי שאין בהן כדי "במה הצד", אין כאן אלא הוכחה אחת שלא יהא הדין תלוי באותה חומרה אחרת שיש בהלכה המלמדת הראשונה. ולכך פורכים לימוד זה בפירכה כל שהיא (ר"ן).

כלאי הכרם עיקרן נאסר כתבו ראשונים כי מן הדברים עולה שכל חלקי הצמח שבכלאי הכרם אסורים, ובכלל זה גם הקשים והחלק העצי שבתבואה (שהיו בה קורם שנורעה כלאיים והשתרשה), והביאו ראיה לדבר מהסוגיה בפסחים (כ"ב), שנאמר בה כי תנור שהוסק בקשים של כלאי הכרם הריהו נאסר בכך. אכן הקשו על כך מן הנאמר בסוגיה בכתובות (פ"א) שממנה עולה כי אין הקשים שבכלאיים נאסרים.

והשיבו כי יש להבחין בין הקשים והעץ שהיו קודם זריעת הכלאיים לבין הקשים והעץ הגדלים לאחר זריעת הכלאיים. שאלה שהיו קודם הזריעה מותרים, אלא אם כן גדלו יותר מאחד ממאתיים לאחר הזריעה. ואולם בקשים ועץ שהיו קודם הזריעה, רוב הפעמים הוא שהפרי עצמו מוסיף כדי אחד ממאתיים ונאסר, ואולם הקשים והעץ שהיו מקודם הינם כבר גדולים, ואין הם מוסיפים אחד ממאתיים, ולכך הם אינם נאסרים. אכן הקשים והעץ שגדלים לאחר זריעת כלאיים – נאסרו בוודאי (תוס', וכן בכתובות שם ביתר הרחבה).

עציץ נקוב בכרם שכן שנינו במשנה (דמאי פ"ה מ"י) שנחלקו תנאים בדבר זה, שלדעת חכמים עציץ נקוב נחשב כארץ. ו"עציץ נקוב" הוא זה שיש בו נקב כדי שרש קטן, והזרע הנמצא בו (רש"י).

ויש מהראשונים שכתבו כי אף שאמנם המידות מסורות לנו מסיני כפי שהן, מכל מקום יש לתת בהן טעם. והסבירו כי בלימוד של הלכה אחת משלוש הלכות יש שתי הוכחות שאין הדבר תלוי באותה חומרה שאנו פורכים: האחת, שהדין נוהג בכל אחד משתי ההלכות המלמדות, אף שאין חומרותיהן של שתי ההלכות הללו שוות. ועוד: שיש הלכה שלישית המלמדת, שלה עצמה אין חומרה על ההלכה הנלמדת כלל, ואף על פי כן אותו הדין נוהג בה. ולכך אין לפרוך בדרך לימוד זו פירכה כל שהיא. אבל בהלכה הנלמדת משתי הלכות, אף על פי שאין בהן כדי "במה הצד", אין כאן אלא הוכחה אחת שלא יהא הדין תלוי באותה חומרה אחרת שיש בהלכה המלמדת הראשונה. ולכך פורכים לימוד זה בפירכה כל שהיא (ר"ן).

כלאי הכרם עיקרן נאסר כתבו ראשונים כי מן הדברים עולה שכל חלקי הצמח שבכלאי הכרם אסורים, ובכלל זה גם הקשים והחלק העצי שבתבואה (שהיו בה קורם שנורעה כלאיים והשתרשה), והביאו ראיה לדבר מהסוגיה בפסחים (כ"ב), שנאמר בה כי תנור שהוסק בקשים של כלאי הכרם הריהו נאסר בכך. אכן הקשו על כך מן הנאמר בסוגיה בכתובות (פ"א) שממנה עולה כי אין הקשים שבכלאיים נאסרים.

והשיבו כי יש להבחין בין הקשים והעץ שהיו קודם זריעת הכלאיים לבין הקשים והעץ הגדלים לאחר זריעת הכלאיים. שאלה שהיו קודם הזריעה מותרים, אלא אם כן גדלו יותר מאחד ממאתיים לאחר הזריעה. ואולם בקשים ועץ שהיו קודם הזריעה, רוב הפעמים הוא שהפרי עצמו מוסיף כדי אחד ממאתיים ונאסר, ואולם הקשים והעץ שהיו מקודם הינם כבר גדולים, ואין הם מוסיפים אחד ממאתיים, ולכך הם אינם נאסרים. אכן הקשים והעץ שגדלים לאחר זריעת כלאיים – נאסרו בוודאי (תוס', וכן בכתובות שם ביתר הרחבה).

עציץ נקוב בכרם שכן שנינו במשנה (דמאי פ"ה מ"י) שנחלקו תנאים בדבר זה, שלדעת חכמים עציץ נקוב נחשב כארץ. ו"עציץ נקוב" הוא זה שיש בו נקב כדי שרש קטן, והזרע הנמצא בו

חדא מחדא – כגון צריש מילתא, דעיי לנאמוי מערלה לחודה, פרכינן קולא וחומרא ולא כל דהו. **חדא מתרתי** – כגון שהשצנו "מה ערלה שכן לא היתה" כו', וסייעתנו ראיית דרינוו דנצר אחר, כגון "חמץ נפסח יוכיח" – פרכינן אפילו כל דהו, אס לא היה צדינו משוצת קולא וחומרא, שהשצנו "מה לחמץ נפסח שכן כרמ", והיה צדינו משוצה כל דהו השוה בשני המלמדין –

היינו משיצין אותה, אף על פי שלא חזר הדין, ולא צאנו להלד השוה. אבל **חדא מתלת** – כגון זו שאמרנו "כלאים יוכיחו", אז הדר דינא ואתי צמה הלד – אס היה צדינו משוצת קולא וחומרא להשיצ על כלאים, כגון "מה לכלאים שכן כך וכך", דלינטריין מיהדר דינא ומיימי צמה הלד – פרכינן כל דהו על מה הלד. אבל כל כמה ללא הדר דינא – לא פרכינן כל דהו אפילו שוים בכולהו. כך המדות מסורות צדינו מסיני. ולפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר – דקא סלקא דעתין אין הזריעה נאסרת אלא הגידולים, ולהס לא היתה שעת הכושר מעולם. זאת אומרת – מדלא פריך הכי, שמע מינה: כלאי הכרם עיקרן נאסר, אפילו הזריעה עצמה נאסרת משנשרשה. עיקרן – השרשתן נאסרת. ולזריעה הואת היתה לה שעת היתר כל ימיה, משנצאה לעולם עד שנשרשה. עציץ נקוב – חורעיס נו, והעירו צכרס, וכיון דנקוב הוא יונק מן הכרס. הוסיף מאתים – הוסיף בתוך הכרס אחד ממאתים, שגדל הירק או גרעיני הזרעים צמוכו. דהוו להו מאה ותשעים ותשעה דהיתר, ומלך המאתים הו' איסור – דכלאי הכרס אין צטליס, עד שיהו צו מאתים דהיתר, והאחד (ומאתים) של איסור. לא הוסיף – מאתים, אלא פחות כל דהו, וכגון שיש צהיתר מאתים נו, דהו' איזו אחד ומאתים – מותר. המלאה – דמשמע: מילויי ותוספתו. וכתיב הזרע – דמשמע: זריעה עצמה. זרוע מעיקרו – בתוך הכרס – נאסר מיד צהשרשה. זרוע ובא – שהיה נשרש כבר צהיתר חוץ לכרס – צעינן "מלאה". מתניתין – דקתני "צצר בתנן אסור צהנאה" – ללא כי האי תנא.

מתניתין דלא פי האי תנא, דתניא, ירכי שמעון

א סור. וכל שכן אס הוסיף יותר – דכלאי הכרס אין צטליס, עד שיהו צו מאתים דהיתר, והאחד (ומאתים) של איסור. לא הוסיף – מאתים, אלא פחות כל דהו, וכגון שיש צהיתר מאתים נו, דהו' איזו אחד ומאתים – מותר. המלאה – דמשמע: מילויי ותוספתו. וכתיב הזרע – דמשמע: זריעה עצמה. זרוע מעיקרו – בתוך הכרס – נאסר מיד צהשרשה. זרוע ובא – שהיה נשרש כבר צהיתר חוץ לכרס – צעינן "מלאה". מתניתין – דקתני "צצר בתנן אסור צהנאה" – ללא כי האי תנא.

תוספות

חדא מתרתי אפילו כל דהו פרכינן – משמע: אף על גב דלא הדר דינא. ואם תאמר: אם כן, מיד כשאמר "חמץ בפסח יוכיח", נפרוך: "שכן גדולי קרקעי!" ושוב לא יוכל לומר "כלאי הכרם יוכיח!" ויש לומר: דמתחלה היה יכול לומר "חמץ בפסח וכלאי הכרם יוכיחו", דהוו להו תלתא. ועוד: דהוה מצי למימר "בשר תקרובת עובדה זרה יוכיח". וכי תימא: מה לתקרובת שכן מטמא: – הא דמטמא היינו מדרבנן, כדפרישית בפרק קמא (חולין יג,ב דבור המתחיל "תקרובתי").

עיקרן נאסר – משמע: שאף הקשים והעץ נאסרין. וכן משמע בפרק "כל שעה" (פסחים כ"ב), דאמרינן: תנור שחסיקוהו בקליפי ערלה או בקשים של כלאי

הכרם – חדש, יותץ. ותימא: דבפרק "האשה שנפלו לה נכסיים" (כתובות פ"א) משמע דשרו, גבי "המוציא הוצאות על נכסי אשתו, עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות. רב יהודה לטעמיה, דאמר: אכלה ערלה שביעית וכלאים, הרי זו חזקה" – פירושו: דאז אינו יכול לאכול אלא זמורות! ויש לומר: דקשין ועץ שהיו קודם שנזרע כלאים – מותר, עד שיוסיף מאתים. ורוב פעמים שהפרי הוסיף מאתים, ונאסרו הקשין והעץ שהיו מקודם כבר גדולין ושוב לא יוסיפו מאתים. אבל ודאי כל מה שגדל אחר שנזרע כלאים – אסור אף הקשין והעץ.

והיתה להם שעת הכושר קודם השרשה – הקשה הרב רבי משה כהן: דבפרק קמא דמנחות (ו"א), אמר, אי ממשקה ישראל הוה אמינא היכא דלא היתה להן שעת הכושר, דומיא דערלה וכלאי הכרם. והכא משמע דהיתה להן שעת הכושר! ויש לומר: דהתם מיירי ביין שעושין ממנו נסכים למזבח, דבעי שיהיה ממשקה ישראל. ואותו לא היה לו שעת הכושר, דמה שגדל לאחר זריעת הכלאים – הוא אסור (ואותו לא היתה לו שעת הכושר), ומה שגדל קודם – מותר. ואינו נאסר כשהוסיף מאתים אלא משום תערובת שנתערב עם מה שגדל אחר כך, והגרעינים שנזרעו הוא דהיתה להן שעת הכושר.

יונק גם מן הקרקע עליה עומד העציץ. ולכך העציץ הנקוב המונח בכרם (או בארבע אמות של עבודת הכרם) חורע בו מין תבואה או מין ירק הריהו אסור בהנאה, כאילו נזרע ישירות בקרקע הכרם. אכן עציץ שאינו נקוב המונח בכרם חורע בו, אף שאין בוהא איסור מן התורה, מכל מקום אסורוהו חכמים. ואילו לדעת ר' שמעון אין בין עציץ נקוב לשאינו נקוב, שבוה ובוה אמנם אסור לזרוע תבואה או ירק בכרם, ואולם אם עבר וזרע בהם – אין הם נאסרים, שכן הזרוע בעציץ אינו נחשב כזרוע בקרקע. והלכה כחכמים. ובדינו של זה שלא הניח את העציץ בקרקע אלא העבירו באויר תחת הגפנים, נקבע (כמובא לפנינו) שאם הוסיף אחד במאתיים בזמן שהעביר את העציץ בכרם, הרי זה אסור.

אם הוסיף מאתים אסור פירש רש"י כי כונת הלשון "הוסיף מאתים", שהוסיף הדבר הזרוע בעציץ בעת היותו בתוך הכרם שיעור של אחד ממאתיים (שהירק או גרעיני הזרעים שבעציץ הינם מנאה תשעים ותשע יחידות של היתר, ויחידה אחת של המאתיים הינה של איסור). ונחלקו המפרשים בשאלה למה מתכוונת המשנה האומרת "אסור". שיש שאמרו שהכוונה דווקא לזרע שבעציץ, אבל הגפנים לא נאסרו, כיון שלא הניח את העציץ בקרקע, אלא העבירו באויר תחת הגפנים. ואף הזרע שבעציץ אינו נאסר אלא משום קנס חכמים (תוי"ט). ויש שאמרו שאין הזרע שבעציץ נאסר כלל, ולשון המשנה "אסור" בא רק להורות שאסור לעשות כן, אבל לא לומר שאסר הזרע בכך (רמב"ם פיהמ"ש). ויש שכתבו כי לשון המשנה מורה שהזרע שבעציץ נאסר בהעברתו באויר תחת הגפנים (ר"ב).

אורה ההלכה

זרוע שעקרו בהשרשה תבואה וירק מתקדשים (בכלאיים) משישרישו. כמשנה בכלאים וכגמרא באן. (רמב"ם ספר זרעים הלכות כלאים פ"ה ה"ג. שו"ע יו"ד רצו, ט).

זרוע ובא הוסיף אין לא הוסיף לא אסור להעביר עציץ נקוב שזרוע בו ירק בתוך הכרם. ואם הניחו תחת הגפן ונשתהה שם בארץ כדי להוסיף אחד ממאתיים – הרי זה קידש. כמשנה בכלאים וכגמרא באן. (רמב"ם שם הכ"ג. שו"ע שם סעיף יז).

מה להלן מותר בהנאה — דכמיז ציה "לכלב תשליכון אומי". הא דרשינהו לכדשמואל — חד לתלב ומתה, ומד לרצות שליל, ומד להוילא טמאה (חולין קיג,ב). קסבר רבי עקיבא כו' — וכל הני "גדי" — קרלי ימירי נינהו, לדרשה. מדהוה ליה למיכתב צולהו "לא תבשל צהמה", וכתב "גדי" — שמע מינה לדרשה: פרט לצהמה טמאה ולמה ולעוף. ותלב ומתה —

ממשמעוטיה ד"גדי" משמע נמי תלב ומתה. ואי משום דאסיירי וקיימי, ואין איסור חל על איסור, אי לא כמיז רצויל — קסבר רבי עקיבא: איסור חל על איסור. הילכך, תלב ומתה לא צריכי קרא לרצויל, ואמו ממשמעוטה, וכן שליל. מאי איכא בין רבי עקיבא — דנפקא ליה מ"גדי" פרט לעוף, וצין רבי יוסי הגלילי דנפקא ליה מ"תכלב אמו"? רבי יוסי הגלילי סבר חיה דאורייתא — דכל שהוא אסור משום נבלה, נוהג צו נצר תכלב. חוץ מן העוף, שאין לו חלב אס. עוף איכא בינייהו — רבי עקיבא, דפריש דליוו מן התורה — משמע: הא מדרבנן יש לו. אבל רבי יוסי הגלילי, דלא פריש האי לישאנא — סרי ליה לגמרי. תניא נמי הכי — דלרבי יוסי הגלילי אפילו איסורא דרבנן לית ליה צעוף. רבי אליעזר — אית ליה מכשירי מצוה דיוסין את השבת, צמזוהי שדוחה את השבת, ואס אין לו אומל למולו צמזת — כורמין עזיס לעשות פחמין ועושין אומל. רישבא — ציד עופות. "רישבא" — לשון "אין פורסין רישצין ליוניס". טווסא — *פואוין.

משנה קבה — וזה חלב קרוש שנתון הקנה. ושל נבלה — נגמרא פריך: אטו דגוי לאו נבלה היא. המעמיד — חלב בעור הקבה — דהוא נצר.

תוספות

מה להלן אסור באכילה ומותר בחנאה — אף על גב דאיכא למילף איסור הנאה בקל וחומר כדלעיל, קא סבר: אין גורה שוה למחצה, ויליף מיניה אף היתר הנאה. וההוא דלעיל סבר: דאהני גורה שוה ואהני קל וחומר. אי נמי: משום דבההוא קרא דטרפה איירי נמי בקדשים שיצאו חוץ למחיצתן, כדאמר פרק "בהמה המקשה" (חולין סח,ב) דאסיירי אף בהנאה. וגלי לן קל וחומר דילפינן מינייהו. ורבי שמעון דהכא סבר דפשטיה דקרא בטרפה מיירי.

המעמיד בעור של קבה אם יש בה כו' — תימא: דבגמרא מפרש טעמא דאסרו גבינות הגוים מפני שמעמידין אותם בעור קבת נבלה, מאי איריא "נבלה", אפילו כשרה נמי! ויש לומר: אטו אסורין מספק, משום דליכא אלא איסורא דרבנן, דדרך בישול אסרה תורה.

"בחלב אמו". ואילו ר' עקיבא סבר [סבור] כי בשר חיה בחלב אינו אלא **דרבנן** [מדברי סופרים], שהרי התמעט בשר חיה מן הכתוב "לא תבשל גדי". איבעית אימא [אט תרצה אמוהן] הבדל נוסף שבין ר' יוסי הגלילי לר' עקיבא, דין בשר עוף בחלב איכא בינייהו [יש ביניהם]. שר' עקיבא סבר [סבור] כי חיה ועוף אינן אסורות בחלב מן התורה, הא מדרבנן אסיירי [הרי מדברי סופרים הם אסורים], ואילו ר' יוסי הגלילי סבר [סבור] כי בשר עוף בחלב אפילו מדרבנן נמי לא אסיר [מדברי סופרים גם מן לא אסור]. ומעירים: תניא נמי הכי [שנויה ברייתא גם כן כך, כהסבר השני שהוצע]: במקומו של ר' אליעזר היו כורתין עצים בשבת, לעשות פחמין לעשות ברזל כדי למול. במקומו של ר' יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב. שסברו שאף מדרבנן מותר הדבר. ובענין זה מסופר כי החכם לוי איקלע לבי [הוזמן לביתו] של יוסף רישבא [הציד]. אייתו לקמיה רישא דטיוסא בחלבא [הביאו לפניו ראש טווס בחלב], ולא אמר להו [להם] ואף לא מידי [דבר]. כי אתא לקמיה [כאשר בא לוי לפני] רבי וסיפר לו, אמר ליה [ר] רבי ללוי: אמאי [מדוע מדוע שתקת על כך, ולא תשמתינהו [נידית אותו]? אמר ליה [ר]: אתריה [מקומה] של ר' יהודה בן בתירא הוא, ואמינא [ואומרת בלבי] שמא ר' יהודה בן בתירא דרש להו [להם, לבני מקומה] בהלכות בשר בחלב כו'. יוסי הגלילי שאמר שאין בשר עוף בכלל איסור בחלב, כי יצא עוף מכלל איסור זה כיון שאין לו חלב אם, ומותר לתחילה לאכול אותו בחלב.

ד משנה קבת בהמתו של גוי וקיבתה של נבלה, החלב הקרוש הנמצא בתוכן — הרי זו אסורה. המעמיד את החלב לעשותו גבינה) באמצעות עור של קבה של בהמה כשרה הניתן לתוך החלב, והריהו מעמידו בכך. והרי יש כאן טעם בשר בחלב, שכן עור הקיבה בשר הוא —

עיונים

ר' עקיבא סבר חיה ועוף אינן מן התורה הסבירו אחרונים את שיטת ר' עקיבא, שהוא סבור שגורו חכמים על בשר חיה משום בשר בהמה, שכן חששו שיבואו להחליף בין בשר החיה לבשר בהמה, ומתוך שגורו בבשר החיה, עמדו וגזרו כן אף בבשר העוף. הגם שאין בבשר העוף חשש זה שיבואו להחליפו בבשר בהמה. ואילו ר' יוסי הגלילי לא חשש להחלפה בין בשר זה לבשר זה, ולכן לדעתו אין מקום לגזירתם של חכמים (פורת יוסף).

במקומו של ר' אליעזר... במקומו של ר' יוסי הגלילי כתבו ראשונים כי מכלל הדברים יש ללמוד כי כל אותם מקומות שנהגו לעשות כל מעשיהם על פי דרכו של אחד מגדולי הפוסקים — הריהם מוגדרים כ"במקומו של רב פלוני", שאין לגעור בהם על מנהגם, וכדרך שלא החריס לוי את בני המקום שנהגו באיסור בשר עוף בחלב כדעת ר' יוסי הגלילי. ולכן יש מקומות שכל מעשיהם על פי הלכות הרב אלפסי ז"ל וישנם מקומות שנהגו לעשות כל מעשיהם על פי חיבור הרמב"ם ז"ל, והרי עשו אלו הגדולים כרבים (ש"ת הרשב"א, הובאה בשו"ת רשב"ש).

ואולם הוסיפו כי אם יש שם באותו מקום חכם אחד הראוי להוראה, וראה ראה לאסור את מה שבני מקומו מתירים — נהגו בו איסור לעצמו, שלא בפרסום, כדי שלא ייראה כחולק על רבו. או ילך למקום אחר, שכן אין לו להקל בדבר הנראה לו לאסור. ואולם אין לו להורות לאחרים כדעתו, שהרי זה ולולו ברב (ש"ת הרשב"א, יוסי'ד).

אמאי לא תשמתינהו אמר ליה אתריה דר' יהודה בן בתירא הוא מן הדברים משמע שקיבל רבי את דברי לוי. ומעתה יש ללמוד מן הדברים קל וחומר: ומה רבי, שהיה גדול ונשיא הדור, והיו כל ישראל כפופים אליו, ואם היה מוחה בבני אותו מקום, פשוט הוא שהיו שומעים לו. ומה עוד שהיתה לו הלכה פשוטה וברורה שאין הלכה כשיטת ר' יוסי הגלילי, וצריך היה אפוא רבי לנדות את בני אותו מקום — לא עשה כן, ומפני האפשרות שמא היה זה מקום שנהגו בו כשיטת ר' יוסי הגלילי. וגם לוי לא נידה אותם, ואף לא העמיד אותם על טעותם. אנו שבעונותינו אין לנו הלכה ברורה, ובפרט בדברים שרבו בהם הדעות, וגם בדרות הללו שאין בהם מי שידע להוכיח את בני הדור — על אחת כמה וכמה שאין לנו למחות בנהוגים שלא כהלכה המקובלת במקומנו. שכן אפשר לומר בהם שנהוגים הם כהלכה מרבותיהם, ויש מקום לומר באלה שעושים כרבותינו חכמי צרפת, ובאלה שעושים כרבותינו חכמי הגאונים (ש"ת ריב"ש, והובא בשו"ת מהרי"ק). **המעמיד בעור של קבה כשרה** לשון הדברים "המעמיד בעור של קיבה" מורה שהרי זה רק

עם קדוש אתה, ו**נאמר להלן "ואנשי קדש תהיון לי"**. **מה להלן — אסור באכילה ומותר בהנאה, אף פאן — אסור באכילה ומותר בהנאה.**

ב רבי עקיבא אומר חיה ועוף" וכו'. — הני, הָא אַפְקִינְהוּ לְכַדְשָׁמוּאֵל ! — קסבר רבי עקיבא איסור חל על איסור, חלב ומתה — לא צריכי קרא, שְׁלִיל — גְּדִי מְעֻלָּא הוא, אִייתְרוּ לְהוּ כּוּלְהוּ, פְּרָט לַחֲיָה וְעוֹף וּלְבַהֲמָה טְמָאָה.

ג רבי יוסי הגלילי אומר: נאמר "לא תאכלו". — מאי איכא בין רבי יוסי הגלילי לרבי עקיבא? — איכא בינייהו חיה. רבי יוסי הגלילי סבר: חיה דאורייתא, ורבי עקיבא סבר: חיה דרבנן. איבעית אימא: עוף איכא בינייהו, רבי עקיבא סבר: חיה ועוף אינן מן התורה — הא מדרבנן אסיירי. ורבי יוסי הגלילי סבר: עוף אפילו מדרבנן נמי לא אסיר. תניא נמי הכי: 'במקומו שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָיוּ כּוֹרְתִין עֵצִים, לַעֲשׂוֹת פַּחְמִין לַעֲשׂוֹת בְּרִזָּל. 'במקומו שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי הָיוּ אוֹכְלִין בֶּשֶׂר עוֹף בַּחֲלָב. לְוִי אֵיקַלַּע לְבֵי יוֹסֵף רִישָׁבָא, אִייתוּ לְקַמְיָה רִישָׁא דְטִיוֶסָא בַּחֲלָבָא, וְלֹא אָמַר לְהוּ וְלֹא מִיּוֹדִי. פִּי אֲתָא לְקַמְיָה דְרַבִּי, אָמַר לִיהּ: אַמַּאי לָא תִשְׁמַתִּינְהוּ? אָמַר לִיהּ: אֲתַרְיָה דְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בַּתִּירָא הוּא, וְאָמְינָא, דְרַשׁ לְהוּ כְּרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי דְאָמַר יָצָא עוֹף שְׂאִין לוֹ חֲלָב אָם.

ד משנה קבת גוי ושל נבלה — הרי זו אסורה. המעמיד בעור של קבה כשרה — מה להלן אסור באכילה ומותר בחנאה — אף על גב דאיכא למילף איסור הנאה בקל וחומר כדלעיל, קא סבר: אין גורה שוה למחצה, ויליף מיניה אף היתר הנאה. וההוא דלעיל סבר: דאהני גורה שוה ואהני קל וחומר. אי נמי: משום דבההוא קרא דטרפה איירי נמי בקדשים שיצאו חוץ למחיצתן, כדאמר פרק "בהמה המקשה" (חולין סח,ב) דאסיירי אף בהנאה. וגלי לן קל וחומר דילפינן מינייהו. ורבי שמעון דהכא סבר דפשטיה דקרא בטרפה מיירי.

המעמיד בעור של קבה אם יש בה כו' — תימא: דבגמרא מפרש טעמא דאסרו גבינות הגוים מפני שמעמידין אותם בעור קבת נבלה, מאי איריא "נבלה", אפילו כשרה נמי! ויש לומר: אטו אסורין מספק, משום דליכא אלא איסורא דרבנן, דדרך בישול אסרה תורה.

ד משנה קבת גוי ושל נבלה — הרי זו אסורה. המעמיד בעור של קבה כשרה —

עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו" (דברים יד, כא), וכן נאמר להלן [שם. בספר שמות] באיסור טריפה "ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טריפה — לא תאכלו לכלב תשליכון אותו" (שמות כב, ל). מה להלן באיסור טריפה — אסור באכילה ומותר בהנאה, שהרי נאמר כי אפשר ליתנו לכלב, אף כאן באיסור בשר בחלב — אסור באכילה, ומותר בהנאה.

ב עוד שנינו במשנתנו כי ר' עקיבא אומר שחיה ועוף בבשר בחלב אינם אסורים מן התורה, שכן נאמר "לא תבשל גדי בחלב אמו" שלוש פעמים (שמות כג, יט; שם לד, כו; דברים יד, כא), וכאו שלושה מיעוטים אלה להשמיענו שאין בכלל האיסור בשר של חיה ועוף ובהמה טמאה. ושואלים: הני [אלה] שלוש הפעמים שנכתב האיסור, הא אפקינהו [הרי הוציא אותם. נדרשו] ללמדנו הלכות אחרות, וכדרך שאמר שמואל (לעיל קיג,ב), שאחד בא לענין בישול חלב בחלב ולענין בשר בהמה מתה (נבילה) בחלב, שאף אלה בכלל איסור בשר בחלב. ואחד בא לענין בישול עופר (שליל) בחלב, שאף הוא בכלל בשר בחלב. והאחר בא לענין בשר טמאה בחלב, שאין היא בכלל איסור בישול בשר בחלב! ומשיבים: קסבר [סבור הוא] ר' עקיבא כי משמעות הכתוב "לא תבשל גדי" היא שאף חלב ונבילה בכלל זה, ואין צורך בכתוב מיוחד (כשמואל) להשמיענו כן. ובטעם הדבר שאיסור בשר בחלב חל על הדבר שאסור כבר באיסור קודם (חלב או נבילה) — סבור ר' עקיבא כי איסור חל על איסור, ולכן חלב ומתה לא צריכי קרא [אינם צריכים מקרא]. וכיוצא בזה גם לענין שליל בבשר בחלב אין צורך בכתוב מיוחד להשמיענו כן, כי גדי מעליא [מעולה, גמור] הוא השליל. מעתה אייתרו להו כולהו [נשארו להם כולם, כל שלוש הפעמים הכתובות], ובאים הם ללמדנו שלוש דרשות: פרט לחיה, ופרט לעוף, ופרט לבהמה טמאה.

ג עוד שנינו במשנתנו כי ר' יוסי הגלילי אומר כי נאמר בתורה "לא תאכלו כל נבילה" (דברים יד, כא), וכן נאמר באותו כתוב "לא תבשל גדי בחלב אמו", והרי זה בא ללמדנו כי הדבר שאסור משום נבילה אסור לבשלו בחלב. ומעתה היה מקום לומר שאף עוף, שאסור משום נבילה, יהא אסור בבישול בשר בחלב, לכך אמר הכתוב "בחלב אמו" — יצא העוף שאין לו חלב אם. ושואלים: מאי איכא [מה יש]. מה ההבדל בין ר' יוסי הגלילי הממעט עוף מאיסור בשר בחלב מן הכתוב "בחלב אמו" לבין ר' עקיבא שממעט מן הכתוב "לא תבשל גדי"? ומשיבים: איכא בינייהו [יש ביניהם הבדל] לענין בישול בשר חיה בחלב. שר' יוסי הגלילי סבר [סבור] כי בשר חיה בחלב אסור דאורייתא [מן התורה], שהרי אף החיה היא בכלל אסור [מדברי סופרים], שהרי התמעט בשר חיה מן הכתוב "לא תבשל גדי". איבעית אימא [אט תרצה אמוהן] הבדל נוסף שבין ר' יוסי הגלילי לר' עקיבא, דין בשר עוף בחלב איכא בינייהו [יש ביניהם]. שר' עקיבא סבר [סבור] כי חיה ועוף אינן אסורות בחלב מן התורה, הא מדרבנן אסיירי [הרי מדברי סופרים הם אסורים], ואילו ר' יוסי הגלילי סבר [סבור] כי בשר עוף בחלב אפילו מדרבנן נמי לא אסיר [מדברי סופרים גם מן לא אסור]. ומעירים: תניא נמי הכי [שנויה ברייתא גם כן כן, כהסבר השני שהוצע]: במקומו של ר' אליעזר היו כורתין עצים בשבת, לעשות פחמין לעשות ברזל כדי למול. במקומו של ר' יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב. שסברו שאף מדרבנן מותר הדבר. ובענין זה מסופר כי החכם לוי איקלע לבי [הוזמן לביתו] של יוסף רישבא [הציד]. אייתו לקמיה רישא דטיוסא בחלבא [הביאו לפניו ראש טווס בחלב], ולא אמר להו [להם] ואף לא מידי [דבר]. כי אתא לקמיה [כאשר בא לוי לפני] רבי וסיפר לו, אמר ליה [ר] רבי ללוי: אמאי [מדוע מדוע שתקת על כך, ולא תשמתינהו [נידית אותו]? אמר ליה [ר]: אתריה [מקומה] של ר' יהודה בן בתירא הוא, ואמינא [ואומרת בלבי] שמא ר' יהודה בן בתירא דרש להו [להם, לבני מקומה] בהלכות בשר בחלב כו'. יוסי הגלילי שאמר שאין בשר עוף בכלל איסור בחלב, כי יצא עוף מכלל איסור זה כיון שאין לו חלב אם, ומותר לתחילה לאכול אותו בחלב.

ד משנה קבת בהמתו של גוי וקיבתה של נבלה, החלב הקרוש הנמצא בתוכן — הרי זו אסורה. המעמיד את החלב לעשותו גבינה) באמצעות עור של קבה של בהמה כשרה הניתן לתוך החלב, והריהו מעמידו בכך. והרי יש כאן טעם בשר בחלב, שכן עור הקיבה בשר הוא — מה להלן אסור באכילה ומותר בחנאה — אף על גב דאיכא למילף איסור הנאה בקל וחומר כדלעיל, קא סבר: אין גורה שוה למחצה, ויליף מיניה אף היתר הנאה. וההוא דלעיל סבר: דאהני גורה שוה ואהני קל וחומר. אי נמי: משום דבההוא קרא דטרפה איירי נמי בקדשים שיצאו חוץ למחיצתן, כדאמר פרק "בהמה המקשה" (חולין סח,ב) דאסיירי אף בהנאה. וגלי לן קל וחומר דילפינן מינייהו. ורבי שמעון דהכא סבר דפשטיה דקרא בטרפה מיירי.

המעמיד בעור של קבה אם יש בה כו' — תימא: דבגמרא מפרש טעמא דאסרו גבינות הגוים מפני שמעמידין אותם בעור קבת נבלה, מאי איריא "נבלה", אפילו כשרה נמי! ויש לומר: אטו אסורין מספק, משום דליכא אלא איסורא דרבנן, דדרך בישול אסרה תורה.

המעמיד בעור של קבה אם יש בה כו' — תימא: דבגמרא מפרש טעמא דאסרו גבינות הגוים מפני שמעמידין אותם בעור קבת נבלה, מאי איריא "נבלה", אפילו כשרה נמי! ויש לומר: אטו אסורין מספק, משום דליכא אלא איסורא דרבנן, דדרך בישול אסרה תורה.

"בחלב אמו". ואילו ר' עקיבא סבר [סבור] כי בשר חיה בחלב אינו אלא **דרבנן** [מדברי סופרים], שהרי התמעט בשר חיה מן הכתוב "לא תבשל גדי". איבעית אימא [אט תרצה אמוהן] הבדל נוסף שבין ר' יוסי הגלילי לר' עקיבא, דין בשר עוף בחלב איכא בינייהו [יש ביניהם]. שר' עקיבא סבר [סבור] כי חיה ועוף אינן אסורות בחלב מן התורה, הא מדרבנן אסיירי [הרי מדברי סופרים הם אסורים], ואילו ר' יוסי הגלילי סבר [סבור] כי בשר עוף בחלב אפילו מדרבנן נמי לא אסיר [מדברי סופרים גם מן לא אסור]. ומעירים: תניא נמי הכי [שנויה ברייתא גם כן כן, כהסבר השני שהוצע]: במקומו של ר' אליעזר היו כורתין עצים בשבת, לעשות פחמין לעשות ברזל כדי למול. במקומו של ר' יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב. שסברו שאף מדרבנן מותר הדבר. ובענין זה מסופר כי החכם לוי איקלע לבי [הוזמן לביתו] של יוסף רישבא [הציד]. אייתו לקמיה רישא דטיוסא בחלבא [הביאו לפניו ראש טווס בחלב], ולא אמר להו [להם] ואף לא מידי [דבר]. כי אתא לקמיה [כאשר בא לוי לפני] רבי וסיפר לו, אמר ליה [ר] רבי ללוי: אמאי [מדוע מדוע שתקת על כך, ולא תשמתינהו [נידית אותו]? אמר ליה [ר]: אתריה [מקומה] של ר' יהודה בן בתירא הוא, ואמינא [ואומרת בלבי] שמא ר' יהודה בן בתירא דרש להו [להם, לבני מקומה] בהלכות בשר בחלב כו'. יוסי הגלילי שאמר שאין בשר עוף בכלל איסור בחלב, כי יצא עוף מכלל איסור זה כיון שאין לו חלב אם, ומותר לתחילה לאכול אותו בחלב.

ד משנה קבת בהמתו של גוי וקיבתה של נבלה, החלב הקרוש הנמצא בתוכן — הרי זו אסורה. המעמיד את החלב לעשותו גבינה) באמצעות עור של קבה של בהמה כשרה הניתן לתוך החלב, והרי יש כאן טעם בשר בחלב, שכן עור הקיבה בשר הוא — מה להלן אסור באכילה ומותר בחנאה — אף על גב דאיכא למילף איסור הנאה בקל וחומר כדלעיל, קא סבר: אין גורה שוה למחצה, ויליף מיניה אף היתר הנאה. וההוא דלעיל סבר: דאהני גורה שוה ואהני קל וחומר. אי נמי: משום דבההוא קרא דטרפה איירי נמי בקדשים שיצאו חוץ למחיצתן, כדאמר פרק "בהמה המקשה" (חולין סח,ב) דאסיירי אף בהנאה. וגלי לן קל וחומר דילפינן מינייהו. ורבי שמעון דהכא סבר דפשטיה דקרא בטרפה מיירי.

המעמיד בעור של קבה אם יש בה כו' — תימא: דבגמרא מפרש טעמא דאסרו גבינות הגוים מפני שמעמידין אותם בעור קבת נבלה, מאי איריא "נבלה", אפילו כשרה נמי! ויש לומר: אטו אסורין מספק, משום דליכא אלא איסורא דרבנן, דדרך בישול אסרה תורה.

בריעבר. ולכתחילה אין להעמיד חלב בעור של קיבת בהמה כשרה כדי לעשות גבינה. ואולם אם עבר ועשה כן, יש לבדוק אם יש בעור הקיבה כדי שיתן טעם בחלב, ואם אין בו בכדי נותן טעם הרייה מותרת (וכן פסק הרמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ט הטי"ז).

וכתבו אחרונים בטעם הדבר שאסור לכתחילה להעמיד חלב באופן זה, שהרי זה כמבטל איסור לכתחילה. וכשם שאסור לשפוך טיפת חלב למרות גדולה של בשר, אף שבדואי לא נתון הטיפה טעם בבשר. ועוד אמרו בטעם האיסור לכתחילה לעשות כן, שהוא משום הרחקה מן האיסור. אכן דנו אחרונים בלשון הגמרא בסיכום סוגייתנו הבאה כ"הלכתא" ש"אין מעמידין בקיבת נבילה", והרי זו לשון המתייחסת לראוי מלכתחילה, ומשמע כי בעור קיבת כשרה אפשר להעמיד אף מלכתחילה, ואילו מן העולה ממשנתנו למדנו (אף שאמנם לא נאמרו הדברים במפורש במשנה) כי לכתחילה אף בעור קיבת כשרה אין להעמיד. והשיבו כי אכן היה צריך לומר "אין מעמידין בקיבת כשרה", וכתבו הדברים באופן זה משום המשכם "אבל מעמידין בקיבת נבילה" (מהרש"א). ועוד כתבו כי הדברים אמורים דווקא בעור קיבת כשרה שהוא לח, ואולם אם מולחים את עור הקיבה ומייבשים אותו — מותר הדבר אף לכתחילה (רמ"א יו"ד סי' פז, ז). וטעם הדבר: כיון שנתייבש העור, שוב לא נשאר בו טעם לאסור את החלב (נוביי, ועולה מדבריו כי אפילו נכבש העור במשך מעת לעת הרי זה מותר, וישל כפמיג האוסר. פת"ח, אגימ'). ואין לחשוש בדבר משום איסור דם, שכן אין אנו מחזיקים בשל בעור הקיבה דם, כדרך שאמרו לענין בני מעיים (ש"ת הרמב"ם שיט').

אורח ההלכה

המעמיד בעור של קבה כשרה אסור להעמיד גבינה בעור קיבה של בהמה שחוטה כשרה. ואם העמיד — טועם (גוי) את הגבינה, אם יש בה טעם בשר — אסורה, ואם לאו — מותרת, מפני שהמעמיד של בהמה כשרה הוא דבר המותר, ואין כאן אלא איסור בשר בחלב ששיעורו נותן טעם. כמשנה. וכתב הש"ך שלדעת הרמ"א במקומות אחרים שהיום אין סומכים על טעימת גוי ("קפילא") — שיעורו בששים, שאם יש ששים בחלב כנגד הקיבה — מותר (ודבר זה נזמז בדברי הרמ"א כאן). (רמב"ם ספר קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"ט הטי"ז. שו"ע יו"ד פז, יא). אבל המעמיד בעור קיבת נבילה וטרפה ובהמה טמאה, הואיל והמעמיד הוא דבר האסור בפני עצמו — נאסרה הגבינה משום נבלה. ומפני חשש זה אסור גבינת עכרים (השגת הראב"ד).

מסורת הש"ס

ה. פסחים לה,ב. יבמות יג,ב. לב,א. נזיר ד,א. קדושין עז,ב. חולין ק,ב. קא,א. קיג,ב. קיד,א. בכורות יב,א. כריתות יד,א. כג,א—ב. מעילה טז,א. ירושלמי פסחים פי"ב ה"ג. שם ר"יה פ"יא ה"יא. שם מגילה פ"יא ה"ז. ילק"ש תורה קלג. שנט. תשי.

ו. שבת קלא. יבמות יד,א. ז. ילק"ש תורה שנט.

ח. ע"ז לה,א. ירושלמי ביצה פ"יא ה"א. שם ע"ז פ"יב ה"ז.

גדרות

אתה ו**נאמר להלן ואנשי** בכת"מ: **אתה לה' אלקיך ולהלן הוא אומר ואנשי וש** בכת"י: **אתה לה' אלקיך לא תבשל גדי בחלב אמו ולהלן הוא אומר ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טריפה לא תאכלו.**

כאן אסור באכילה בכת"מ: **כאן נמי אסור באכילה.**

הני הא אפקינהו בכת"מ: **והא אפקינהו.**

לא צריכי קרא שליל גדי בכת"מ: **ל"צ קרא שלילא פירשא בעלמא הוא שליל גדי.**

הגלילי סבר חיה דאורייתא בכת"מ: **הגלילי סבר דאורייתא.**

תניא נמי הכי יש בכת"י: **תנו רבנן.**

לעשות ברזל במקומו בכת"מ: **לעשות ברזל בשבת במקומו יש בכת"י:**

לעשות ברזל למילה במקומו.

לבי יוסף רישבא אייתו לקמיה רישא דטיוסא בחלבא ולא אמר להו ולא מידי כי אתא בכת"מ: לבי רב יוסף רישא אייתו ליה רישא דטיוסא בחלבא ולא אכל אתא.

טיוסא יש בכת"י ובכל הדפ"י וברש"י ובערוך: **דטווסא.**

הוא ואמינא דרש להו בכת"מ: **הוא ודילמא דריש להו.**

קבה כשרה בכת"מ: **קבה.**

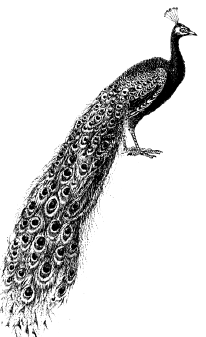
לשון

רישבא

רישבא הוא בלשון חכמים רשת שבה צדים בעלי חיים, בעיקר עופות (וכן בסורית נישבא). יוסף רישבא הוא איפוא בעל הרשתות, הציד. אכן נמצא בשם הגאונים כי רישבא הוא קיצור של ריש בי אבא (ראש בית אב), ומסתבר שהיה יוסף זה איש חשוב, ראשה של משפחה גדולה.

טווסא

מקורה הראשוני של המלה הוא כנראה בפרסית tavus, שכנראה ממנה גם עברה ליוונית τῠῠός (טווס).

טווס

***מואוין** מן הצרפתית העתיקה paon — טווס.

כל הבשר

פרק שמיני

חולין

קטז ע"ב

אם יש בה – ליתן טעם בחלב. הרי זו אסורה – וחלז הנמלא קרוש צעור הקצה שמולחין אותה צעורה, בין שנותנין עמו חלב אחר, ובין שמולחין אותה עמה – נראה צעייז איסור גמור, כצצר בחלב ממש, לאסור הגבינה איסור גמור, ואין צידי כח להמיר. ויש ממירין אותו, ומצידיין ראייה מדגים שעלו צקערה, שפסקנו (מולין קי"ב), שמוותר לאוכלן צכותא,

משום דהוה ליה נותן טעם צר נותן טעם. שחלב הקצה לא נאסר אלא משום נתינת טעם, וכי הדך יהיז טעמא צגיניה – הוה ליה נותן טעם צר נותן טעם. ורחוקות זו מזו כרחוק מזרח ממערב מהאי טעמא, דדגים שעלו צקערה, אף על פי שזלעו את טעמה – עדיין היתר גמור הן לאוכלן. וכשבא לאוכלן צכותא, למה אפה אסור עליו? מפני טעם צצר שלה – ההוא טעם צצר לאו טעם הוא, שהרי לא בא מן הממש אלא מנותן טעם אחר. אבל חלב הנמלח בצצר – משנתנו טעם זה צוה, נעשו שנייה איסור.

כדקיימא לן (חולין קח"א): חמיכה עלמה נעשית נבלה. וכל טעם היוצא עוד מן החלב, בין טעם חלב שצו בין טעם צצר שצו – הכל אסור, לפי שכולה נבלה. וכשמתערב חלב זה עם חלב הגבינות, הוה ליה מין צמינו, חלב נבלה בחלב היתר. וכבר פסקנו: חמיכה עלמה נעשית נבלה, ואוסרת כל החמיכות כולן. ולא אמרינן נותן טעם צר נותן טעם הוא, מפני שאף טעם חלב שצו מהמלה, נעשה כולו נבלה, וכן הלכה כרב. וגם פסקנו בפסחים (כ"ט,ב) הלכה: דמין צמינו – בכל שהוא. ואני הייתי נוהג היתר עד הנה, ובלבד שלא יתנו צה חלב אחר. וטועה הייתי צדק, שהייתי סבור כדאמרינן

צעודה זרה (כ"ט,ג) גבי קצת עולה: כהן שדעמו יפה שורפה חיה – שמע מינה: פירשא צעלמא היא, ולא מיתסרף. ולא היא, חלב גמור הוא, מדתנא צמתניתין "כשרה שינקה מן הטרפה, קצתה אסורה" – שמע מינה: חלב הוא. ותניא נמי: קצה שנשלה בחלבה – אסורה. וקצת עולה דשריא – משום דלא גופה היא, אלא שינקתו מאמו, והוה ליה כנוס צמעייה כנתון צקערה, ומוותר. כדתניא: טרפה שינקה מן הכשרה – קצתה מותרת, מפני שכנוס צמעייה. ודמייתי ראייה צמסכת עבודה זרה מינה דליסורי הגאה שרי פירשייהו, וגבי עגלי עבודה זרה דלסור פירשייהו, מדקתני "קצת עגלי עבודה זרה אסירא" – לאו משום דקצה פירשא חשיב לה לענין עיכול, דתיהוי כפירשא, למפקע קס חלב מינה. אלא הכי מייתי ראייה מינה: מדאסר קצת עבודה זרה, שמע מינה פירשא אסור, דהא קצתה נמי לאו גופה היא, ומיתסר משום דיתחל ליה צנפח, כשהצמחה נראת שמנה ויפה לעבודה זרה, והוא הדין לשאר הפרש. ומדשרי לה גבי עולה, שמע מינה: לא מיתסר אלא גופה, אבל פירשא שרי כי האי גוונא. דאין קדושה חלה אלא על הראוי ממנה למזבח, מידי דהוי אעור של עולה, שהוא מתחלק לכהנים. כן מלאתי צנימוקי רבינו שלמה צרבי מאיר.

גמרא בלוקח גדי מן הגוי – ושטו, קרי ליה "קצת גוי", ואסורה. חיישינן שמא ינק – חלב זה מן הטרפה. לא משום גבלות חיה, שמה נמלא צתרגולת נבלה. ולא משום טרפה – שמה מעוף טרפה היא, דאמרינן צ"אלו טרפות" (חולין נח"א). ומודים צבילת טרפה שאסורה. גבי דידן – גדיים שלנו נמי תהא אסורה קצתן, משום דחיישינן שמא ינק חלב זה מן (הטמאה) צהמה טמאה! חדא קתני – משום דשל נבלה היא אסר לה. ומי אמר שמואל – קצת נבלה אסורה, אלמא כגופה דמי? והאמר שמואל – צמסכת עבודה זרה: מפני שמעמידן אותה צעור קצת נבלה, "הא קצה גופה" – חלב הקרוש קרי "קצה", וקאמר דשריא.

תוספות

חיישינן שמא ינק מן הטמאה – לא קיימא לן הכי, דהלכה כשמואל דמשני מתניתין בשינויא אחרינא. ואנו מעמידין בקבת עגלים שאנו לוקחים מן הגוים, ולא חיישינן שמא ינק מן הטמאה.

חדא קתני – תימה: מאי קא משמע לן דקבת גוי נבלה? הא שמעינן מפרק קמא במתניתין, ולא הוה ליה למיתני הכא אלא "קבת גוי אסורה!" **ומי** אמר שמואל הכי – בלאו הכי הוה מצי למיפרך ממתניתין על שמואל, אלא הא עדיפא ליה. דמדמפרש שמואל מתניתין, אלמא סבר כוותה.

אם יש בעור הקיבה שיעור שיש בו בנותן טעם בחלב – הרי זו הגבינה שנעשתה מן החלב אסורה. בהמה כשרה שינקה מן הבהמה הטרפה – החלב שבקבתה אסורה, שהרי דינו כחלב הטרפה. ואילו בהמה טרפה שינקה מן הבהמה הכשרה – החלב שבקבתה מותרת, שדין החלב הוא כדין הבהמה ממנה ינקו, מפני שהחלב שיונקת הבהמה מבהמה אחרת הוא **כנוס במעיה**, ואינו חלק מגופה.

א גמרא שנינו במשנתנו דינן של קיבת בהמת גוי

וקיבת בהמה נבלה שהן אסורות. ותוהים: אטו [וכי] קבת בהמה ששחטה גוי לאו [לא] נבלה היא? ואם כן, מדוע מחלק אותם התנא? אמר **רב הונא** בתשובה: **הכא** [כאן] במשנתנו ששנינו בה "קיבת גוי" אין אנו עוסקים בבהמה ששחטה גוי, אלא בישראל הלוקח (קונה) גדי מן הגוי ונשחט הגדי בידי הישראלי עסקינן [עוסקים אנו]. שאין בגדי זה משום איסור נבלה, ואולם חיישינן [וחוששים אנו] בו שמא ינק מן הבהמה הטרפה, ולכך החלב שבקיבתו אסור, והוא השנוי במשנתנו "קיבת גוי". ומקשים על הסבר זה: ומי חיישינן [והאם אנו חוששים] בגדי הנקנה מן הגוי שמא ינק מן הטרפה? והתנן [והרי שנינו במשנה] כי לוקחים (קונים) מלכתחילה ביצים מן הגוים, ואין חוששין בדבר זה לא משום שמא באו הביצים מתרנגולת נבלה ולא משום שמא באו מתרנגולת טרפה! ומשיבים: אכן אין חוששים ליניקת הגדי מן הבהמה הטרפה, אלא כך

אימא [אמור] את הסברו של רב הונא בדברי משנתנו: חיישינן [חוששים אנו] בגדי זה שנקנה מן הגוי שמא ינק מן הטמאה, ולכך החלב שבקיבתו אסור. ושואלים: **ומאי שנא** [ובמה שונה] בהמה טרפה דלא חיישינן [שאיין אנו חוששים] שהגדי ינק ממנה, **ומאי שנא** [ובמה שונה] בהמה טמאה דחיישינן [שאנו חוששים] ליניקת הגדי ממנה? ומשיבים: בהמה טרפה לא שכיחא [אינה מצויה]. ולכן אין לחשוש שמא ינק ממנה גדי זה, ואילו בהמה טמאה היא **שכיחא** [מצויה]. ולכן חוששים שמא ינק ממנה גדי זה. ומקשים: אי [אם] בהמה טמאה היא **שכיחא** [מצויה], מעתה אפילו גבי דידן ניהוש [אצלנו, בקונה גדי מן הישראל, נחשוש] שמא ינק גדי זה מן הטמאה, ויהא החלב שבקיבתו אסור! ומשיבים: **אנן דבדלינן מינייהו** [אנו, ישראלים, שבדלים אנו מהן, מבהמות טמאות], **וכי חזינן להו** [וכאשר אנו רואים אותן], מיד **מפרשינן להו** [מרחיקים אנו אותם את הגדיים היונקים מן הבהמות הללו] – **לא גזרו בהו חכמים** [בהם חכמים], **אינהו** [הם, הגוים], **דלא בדילי מינייהו** [שאיין בדלים מהן, מן הטמאות], **וכי חזו להו** [וכאשר הם רואים אותן] **הם לא מפרשי להו** [לא מרחיקים אותם את הגדיים היונקים מן הטמאות] – **גזרו בהו רבנן** [בהם חכמים]. ושמואל אמר תשובה אחרת לשאלה מדוע שונים אנו במשנתנו "קיבת גוי וקיבה של נבלה" והרי אף הקיבה של הבהמה הנשחטת על ידי גוי היא קיבת נבלה: הלכה **חדא** קתני [אחת שנויה במשנתנו], שכך יש לשנותה, קבת שחיטת גוי, שהריהי נבלה, הרי זו אסורה. ושואלים: ומי [והאם] אמר שמואל הכי [כך] שקיבת נבלה אסורה, כיון שהיא נחשבת כחלק מגוף הבהמה? והאמר [והרי אמר] **שמואל: מפני מה אסרו חכמים את גבינת הגוים? מפני**

נבלה, "הא קצה גופה" – חלב הקרוש קרי "קצה", וקאמר דשריא.

מסורת הש"ס

- א. ספרי דברים פי"ד, ו.
- ב. חולין ס"ג. תוספתא
- ג. עיזז לה, א.
- ד. עיזז שם. ירושלמי ביצה פי"א ח"א. שם עיזז פי"ב ח"ז.

גרסות

שכנוס הכתי"י ובמשניות נדפסות: **שהוא כנוס**.

אטו קבת גוי בכתה"י: **קבת גוי אטו גבת גוי**.

רב הונא בכתה"י: **רב**.

הכא בלוקח יש בכתה"י: **בלוקח**.

ומי חיישינן שמא ינק מן הטרפה והתנן **לוקחים** בכתה"י: **מתיב רב עמרם לוקחין**.

ביצים יש בכתה"י: **ביצים של גוים מ"מ**.

מן הגוים בכתה"י: **מן הנכרים מכל מקום**.

נבלה ולא משום טרפה בכתה"י: **נבילות ולא משום טרפות**.

ומאי שנא טרפה דלא חיישינן ומאי שנא טמאה דחיישינן בכתה"י: **ומי"ש דלטרפה לא חיישינן לטמאה חיישינן יש בכתה"י: מי"ש טמאה ומי"ש טרפה טמאה שכיחא טרפה לא שכיחא**.

גבי דידן ניהוש בכתה"י: **גבן דידן נמי ניהוש**.

וכי חזינן להו מפרשינן להו בכתה"י: **וכדחזינן להו מפרשינן ניהליה**.

עיונים

אם יש בנותן טעם הדברים אמורים רק במעמיד בעור קיבתה של בהמה כשרה, שרק אם יש בעור כדי נתינת טעם בחלב (כלומר, שאין בחלב פי ששים נגד עור הקיבה) – הגבינה אסורה, ואם אין בו כשיעור זה – הגבינה מותרת. ואף שהעור גורם להעמדתו של החלב לכלל גבינה – ההעמדה כשלעצמה אינה נחשבת כנתינת טעם של בשר בחלב (וכפי שהוכיחו כן התוס' לעיל צ"ט,ב ד"ה לא).

ואולם המעמיד בעור של קיבת נבילה וטרפיה – אפילו אין בעור הקיבה כדי נתינת טעם, הגבינה אסורה, לפי שדבר אסור מעמידה. אכן מצד דין בשר בחלב אין לאסור את הגבינה, אף שהועמדה על ידי בשר (שהרי עור הקיבה מוגדר כ"בשר") – לפי שאין תערובת בשר בחלב אסורה אלא בכדי נותן טעם (מהר"ם שיף, וכן כתב הרשב"א ונפסק כך בשו"ע ו"ד סי' פז, יא שדווקא מעמיד באיסור אינו בטל, ולא בבשר בחלב).

אם יש בנותן טעם הרי זו אסורה – שכן עור הקיבה שהוא בשר נתן טעם בחלב, ואם אין בו כשיעור זה הגבינה מותרת.

וחיישינן שמא ינק מן הטרפה – כן היא הצעת הסבר משנתנו בתחילת הסוגיה, ולאחר מכן הסבירו שאין החשש שמא ינק הגדי מן הבהמה הטרפה, אלא החשש הוא שמא ינק הגדי מן הבהמה הטמאה (שהיא דבר מצוי, בין הגויים ולא בין היהודים), והסבירו אחרונים את הדברים, שאף שאנו שותים חלב סתם, ואין אנו חוששים שמא בא מן הטמאה או

כאן קודם חזרה בו' – צפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה כט,ב): שאל רבי ישמעאל את רבי יהושע: מפני מה אסורין גבינות הגויים? אמר לו: מפני שמעמידין אותה בקצת נבלה. כלומר, נחלב הקרוש שנה. אמר לו: והלא קצת העולה חמורה מקצת נבלה, ואמרו "כל כהן שדעמו יפה, שורפה חיה" אמר לו: מפני שמעמידין אותה בקצת עגלי עבודה זרה. אלמא חזר צו מקצת נבלה, משום דלא גופה היא. ואסורה משום עבודה זרה, דאפילו פירשא דידה אסור, כדמפרש התם: משום דניחא ליה צנפמיה. הלכך משנמינו זאת נשנית קודם חזרה, ומשום הכי אסר. וכי אתמר דשמואל דעור קצה הוא דאסור, הא קצה שריא – לאחר חזרה קאמר. ומשנמינו זאת, מכיון שנשנית, אף על פי שחזר צו – לא זה ממקומה ולא סילקוה, ולא אמרו שלא לשנותה עוד. והא קתני רישא קצת נבלה אסורה – והדר קתני "קצת טרפה מותרת", דקתני: "טרפה שינקה מן הכשרה – קצמה מותרת". איכא שחיטה – ולא מאיסה כולי האי כנבלה. ואיסור אין כאן לא צו ולא צו, כדקתני: "מפני שנוס צמיעה" – נאסף הוא צמיעה מן אחרים, ולא משל עצמה. משנה הראשונה – קודם חזרה נשנית, וכיון שנשנית – לא זה ממקומה, וחזרו ושנו אחרונה להיתר. מחשבת גוי לעבודה זרה – הילכך, אף על גב דלא גופה הוא, מיתסר. כדפרישית דאפילו פירשא מיתסר, משום דניחא ליה צנפמיה. ואלא כמאן – כלומר, לא הולכת לשאל. מעמידין בין בקצת נבלה בו' – דלא מגופה הוא, אלא כנוס צמיעה.

תוספות

כאן לאחר חזרה – ולפי זה שריא קצת נבלה. אלא עכשיו נהגו העולם הדבר לאיסור, ואין להקל ליכח קצת גוי. ובדיעבד מותר, דאפילו לכתחלה שרי היכא דידעינן שלא נמלחה בעורה, אם לא שמכוער הדבר הואיל והחזיקו בו איסור. ומיהו היכא דנמלחה הקבה בעורה – אסורה ודאי משום בשר בחלב. **הכי** גרסינן ברוב ספרים: והלכתא אין מעמידין בעור קצת נבלה, אבל מעמידין בקצת נבלה ובקצת שחיטת גוי ובקצת כשרה שינקה מן הטרפה, וכל שכן בקצת טרפה שינקה מן הכשרה. מאי טעמא? חלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא – ולכאורה לגירסא זו קשיא מתניתין, דתנא "כשרה שינקה מן הטרפה – קבתה אסורה", וכן ברייתא דלעיל בפירקין (קט,ב): קבה שבשלה בחלבה – אסורה! ואומר רבינו תם: דהני מילי חלב צלול שבתוך הקבה, דלא חשוב פירשא. אבל הקרוש שבתוך הקבה, חשוב פירשא. ואתו הקרוש לפי דבריו, אפילו נמלח בתוך הקבה – מותר.

אנשים לאכול מנחה] – לא כל שכן שצריך לאוסרה! אלא אמר רב יצחק, אמר ר' יוחנן: לא קשיא [אין זה קשה]. כאן שאמרנו בתחילת המשנה שקיבת הנבלה אסורה הרי זה נשנה קודם החזרה שחזר בו ר' יהושע (כמובא למעלה) ובשלב זה סבורים היינו כי קיבת נבלה אסורה. ואילו כאן בסוף המשנה לענין קיבת טריפה ששינוי בה שהיא מותרת הרי זה נשנה לאחר החזרה. ואף שכאמור ראשית המשנה נשנתה קודם חזרה, מכל מקום המשנה כפי שהיא שנויה לפנינו לא זזה ממקומה אלא נשארה בנוסח של לפני החזרה.

ג ועוד בדין העמדת גבינות, אמר ר' חייא בר אבא, אמר ר' יוחנן: מעמידין חלב לעשותו בקצת נבלות, ואולם אין מעמידין בקצת שחיטת גוי. אמר לפניו ר' שמעון בר אבא: כמאן [כדעת מן] אתה אומר זאת? האם כדעת ר' אליעזר, שאמר כי סתם מחשבת גוי היא לשם עבודה זרה, ולכן בהמה שנשחטה על ידי כל גוי, נשחטה לשם עבודה זרה, ולכן כולה אסורה בהנאה, ונאסרה גם קיבתה (אף שאין היא אלא כפרש בלבד). מה שאין כן בנבלה, שאין אסורה אלא באכילה, ותוכן קיבתה מותר! אמר ליה [ג] ר' יוחנן לר' שמעון בר אבא: ואלא כמאן [כדעת מן] אמרתי את דברי? שהרי ודאי הוא שנאמרו הדברים לדעת ר' אליעזר! אכן, שלא כדברי ר' חייא בר אבא בשם ר' יוחנן, מביאים שיטה אחרת בשם ר' יוחנן. שכן כי אתא [כאשר בא] רב שמואל בר רב יצחק אמר בשם ר' יוחנן כי מעמידין בין בקצת נבלה, בין בקצת שחיטת גוי, שלא צריך לחוש לדברי ר' אליעזר, שאין ר' יוחנן סבור כי סתם מחשבת גוי היא לשם עבודה זרה. ומסכמים: והלכתא [והלכתי] היא כי אין מעמידין בעור קצת נבלה, אבל מעמידין בקצת נבלה ובקצת שחיטת גוי, ובקצת כשרה שינקה מן הטרפה, וכל שכן שמעמידים בקצת טרפה שינקה מן הכשרה. מאי טעמא [מה טעם הדבר]? חלב המכונס (הנמצא) בה בפנים, פירשא בעלמא הוא [פרש בלבד הוא] ואינו נחשב כמאכל.

ד משנה אף שהן חלב והן דם אסורים מן התורה באכילה, והאוכלם חייב כרת, מכל מקום יש צד חומר (חומרה) באיסור חלב יותר מבאיסור דם, ויש צד חומר באיסור דם יותר מבאיסור חלב. ומפרטים: יש צד חומר בחלב שאין ברם – שהחלב

עיונים

כאן קודם חזרה כאן לאחר חזרה חזרה זו בדין גבינות הגויים הוא נושא ידוע ומפורסם בגמרא, עד שהסתפקו בסוגייתנו בלשונות הקצרים "קודם חזרה" ו"לאחר חזרה". שכן שנינו במסכת עבודה זרה (כט,ב) מפי ר' יהודה ששאל ר' ישמעאל את ר' יהושע בשעה שהיו מהלכים בדרך: מפני מה אסרו חכמים את גבינות הגויים? אמר לו ר' יהושע בטעם הדבר שהוא שהגויים מעמידים (מגנבים) את גבינותיהם בקיבה של נבילה. הקשה על כך ר' ישמעאל שהרי קיבת קרבן עולה, שחמור איסורה מאיסורה של קיבת נבילה (שהרי קרבן העולה אסור הוא בהנאה, ושלא כאיסור נבילה), ובכל זאת דינה הוא שאין היא אסורה בהנאה, וכל שכן שקיבת נבילה לא תהא אסורה בהנאה. ומכאן שאלה זו חזר בו ר' יהושע ואמר כי טעם איסורן של גבינות הגויים הוא מפני שמעמידים אותן בקיבת עגלי עבודה זרה, שהם אסורים בהנאה ככל תקרובת עבודה זרה. אכן כתבו התוס' (ע"ז לד,ב) כי מסתבר לומר שאף ר' יהושע לא אמר טעם זה אלא כדחייה בלבד, ולא שהוא סבור כן. כי עגלי עבודה זרה מיעוט הם, ואנו יודעים שר' יהושע אינו חושש למיעוט. ואפילו ר' מאיר החושש למיעוט, לא אסר אלא בגבינות מסיימות (של בית אונייקי) שרוב העגלים שם נשחטים לעבודה זרה. וחזר ר' ישמעאל ושאל על טעם זה שאם אכן כך הוא, היו גבינות הגויים צריכות להיות אסורות אף בהנאה, ככל תקרובת עבודה זרה. ומסופר כי לא השיב ר' יהושע לר' ישמעאל על שאלתו זו. אכן בהמשך הדברים, ובסוגיה מאוחרת מסבירים (שם לה,א) שלא רצה ר' יהושע לגלות מהו טעמה האמיתי של גזירה זו, משום שהרי זו "גזירה חרדשה" (מקורב גזרו על הגבינה, רש"י שם), ואין מגלים לכל את טעמה. **חומר בחלב מבדם** כתבו המפרשים כי דינים אלה השנויים במשנתנו אינם מעניינו של הפרק.

שמעמידין אותה בעור קצת נבלה. ונדייק מכאן: טעם האיסור הוא רק משום עור קיבת הנבלה, שהרי זה גוף הבהמה עצמה. הא [הרי] נלמד מכאן כי הקבה (החלב שנמצא בקיבה) גופה [עצמה] – שריא [מותרת]! ומשיבים: לא קשיא [אין זה קשה]. שכן שינוי במסכת עבודה זרה (כט,ב) שבתחילה אמר ר' יהושע בטעם איסור גבינות הגויים שהוא משום שמעמידים את החלב (ממנו נעשית הגבינה) בחלב הקרוש שבקיבת הנבלה. ולאחר מכן חזר בו ר' יהושע מהסברו זה, ואמר בטעם הדבר שהוא משום שמעמידים את החלב בקיבת עגלי עבודה זרה. ובעבודה זרה אף קיבתה אסורה. ומעתה יש לומר כי כאן במשנתנו מדובר קודם החזרה של ר' יהושע, ולכך אמר שמואל בהסבר דברי משנתנו כי האיסור הוא בכך שקיבת שחיטת גוי הינה נבלה. ואילו כאן שאמר שמואל בטעם איסור גבינות הגויים שהוא מפני שמעמידים אותן בעור קיבת נבלה, ולא מפני שמעמידים אותן בקיבת נבלה, הרי זה לאחר החזרה של ר' יהושע.

ב שנינו במשנתנו כי בהמה כשרה שינקה מן הבהמה הטרפה – החלב שבתוך קיבתה אסור, ואילו בהמה טריפה שינקה מן הבהמה הכשרה – החלב שבתוך קיבתה מותר. ועל כך החלב שבתוך קיבתה מותר. ועל כך מקשים: והא קתני רישא [והרי הוא, התנא, שונה בהתחלה של המשנה] כי קצת (החלב הנמצא בקיבה) של בהמת גוי ושל בהמת נבלה – הרי זו אסורה, ועתה שונים אנו שחלב קיבתה של הטרפה שינקה מן הכשרה הריהו כשר, ואין הבדל לענין זה בין בהמה נבלה לבין בהמה טריפה! אמר רב חסדא בתשובה: אכן אין החלב הנמצא בקיבה של בהמת נבלה אסור, ואולם טעם הדבר שהרישא [ההתחלה] של המשנה אוסרתו הוא משום שהאוכל מחלב זה הריהו נראה כאוכל נבלות, ומאוס הוא. מה שאין כן הכא [כאן]. באכילתו של החלב הנמצא בקיבה של בהמה טריפה אין הדבר מאוס, כי איכא [יש חשיבות] שחיטה שהרי נשחטה בהמת טריפה זו. אמר ליה [ג] רבא לרב חסדא בקושיה על הסברו: ולא [והאם לא] כל שכן הוא מנבלה לטריפה, שיש בו ללמד שתהא קיבת טריפה אף היא אסורה. ובאופן זה: ומה נבלה הקלה ביניה בהשוואה לטריפה, דמאיסה [שכן היא מאוסה], ומשום שהיא מאוסה, דאי שרית ליה [שאם תתיר לה] את קבתה, לא אתי למיכל מינה [לא יבואו אנשים מתוך כך לאכול ממנה. מן הנבלה עצמה] – בכל זאת אמרת בה שהיא לא מותרת באכילה. בהמה טרפה שהיא שחוטתה, ולכך אינה מאוסה, דאי שרית [שאם תתיר] את קיבתה לאכילה, יש מקום לחשש כי אתי למיכל מינה [יבואו אנשים לאכול ממנה] – לא כל שכן שצריך לאוסרה! אלא אמר רב יצחק, אמר ר' יוחנן: לא קשיא [אין זה קשה]. כאן שאמרנו בתחילת המשנה שקיבת הנבלה אסורה הרי זה נשנה קודם החזרה שחזר בו ר' יהושע (כמובא למעלה) ובשלב זה סבורים היינו כי קיבת נבלה אסורה. ואילו כאן בסוף המשנה לענין קיבת טריפה ששינוי בה שהיא מותרת הרי זה נשנה לאחר החזרה. ואף שכאמור ראשית המשנה נשנתה קודם חזרה, מכל מקום המשנה כפי שהיא שנויה לפנינו לא זזה ממקומה אלא נשארה בנוסח של לפני החזרה.

ג ועוד בדין העמדת גבינות, אמר ר' חייא בר אבא, אמר ר' יוחנן: מעמידין חלב לעשותו בקצת נבלות, ואולם אין מעמידין בקצת שחיטת גוי. אמר לפניו ר' שמעון בר אבא: כמאן [כדעת מן] אתה אומר זאת? האם כדעת ר' אליעזר, שאמר כי סתם מחשבת גוי היא לשם עבודה זרה, ולכן בהמה שנשחטה על ידי כל גוי, נשחטה לשם עבודה זרה, ולכן כולה אסורה בהנאה, ונאסרה גם קיבתה (אף שאין היא אלא כפרש בלבד). מה שאין כן בנבלה, שאין אסורה אלא באכילה, ותוכן קיבתה מותר! אמר ליה [ג] ר' יוחנן לר' שמעון בר אבא: ואלא כמאן [כדעת מן] אמרתי את דברי? שהרי ודאי הוא שנאמרו הדברים לדעת ר' אליעזר! אכן, שלא כדברי ר' חייא בר אבא בשם ר' יוחנן, מביאים שיטה אחרת בשם ר' יוחנן. שכן כי אתא [כאשר בא] רב שמואל בר רב יצחק אמר בשם ר' יוחנן כי מעמידין בין בקצת נבלה, בין בקצת שחיטת גוי, שלא צריך לחוש לדברי ר' אליעזר, שאין ר' יוחנן סבור כי סתם מחשבת גוי היא לשם עבודה זרה. ומסכמים: והלכתא [והלכתי] היא כי אין מעמידין בעור קצת נבלה, אבל מעמידין בקצת נבלה ובקצת שחיטת גוי, ובקצת כשרה שינקה מן הטרפה, וכל שכן שמעמידים בקצת טרפה שינקה מן הכשרה. מאי טעמא [מה טעם הדבר]? חלב המכונס (הנמצא) בה בפנים, פירשא בעלמא הוא [פרש בלבד הוא] ואינו נחשב כמאכל.

ד משנה אף שהן חלב והן דם אסורים מן התורה באכילה, והאוכלם חייב כרת, מכל מקום יש צד חומר (חומרה) באיסור חלב יותר מבאיסור דם, ויש צד חומר באיסור דם יותר מבאיסור חלב. ומפרטים: יש צד חומר בחלב שאין ברם – שהחלב

ואולם נשנו מתוך שברינו של הדם תישנה המשנה "שהדם נוהג בבהמה ובחיה ועוף, בין טמאים ובין טהורים" שהוא לשון השגורה בפרקים הקודמים לענייניהם השונים (תו"ט).

אורה ההלכה
אין מעמידין בעור קצת נבלה המעמיד גבינה בעור קיבת נבלה, טריפה או בהמה טמאה – אוסר בכל שהוא. (משום שדבר האסור בעצמו, שהוא מעמיד, אפילו באלף אינו בטל. רמ"א.) והוה דווקא כשלא היה שם מעמיד אחר, רק האסור. אבל אם היה שם גם כן מעמיד היתר – הרי זה בכלל "זהו זה גורם", ומותר אם יש ששים נגד האיסור (רמ"א). כהלכה שהובאה בגמרא. (רמב"ם ספר קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"ד ה"ט. שם פ"ט ה"ט. שו"ע יו"ד פו, יא.)

מעמידין בקצת נבלה ובקצת שחיטת גוי מותר להעמיד גבינה בקיבת שחיטת הגוי. כהלכה שהובאה בגמרא. (רמב"ם שם ה"ט.)

בקצת כשרה שינקה מן הטרפה וכו' כשרה שינקה מן הטרפה – חלב הנמצא בקיבתה מותר, וכל שכן טריפה שינקה מן הכשרה, משום שחלב המכונס בקיבה אינו אלא פרש. כהלכה שהובאה בגמרא. ויש אוסרים בחלב צלול הנמצא בקיבת כשרה שינקה מהטרפה. וכתב הרמ"א שנהגים כדעה האחרונה. ואולם אין חוששים שמא ינקה מן הטרפה או מן הטמאה, והכל מותר כל זמן שאין אנו יודעים בודאי שינקה מהם. ויש אוסרים לכתחילה להעמיד בקיבת טריפה שינקה מן הכשרה, אפילו בקרוש. משום מראית העין, שנראה כאוכלים טריפות, וכן נוהגים לכתחילה. אבל בדיעבד (אם כבר העמיד) או שנתערבה באחרת – הכל מותר. (שו"ע יו"ד פא, ו. וראה רמב"ם שם ה"ט.)

מסורת הש"ס
ה. יבמות ל"א. לב"א.
קדושין כ"ה. שבעות ד"א. ע"ז שם. חולין לב"ב.
ד"א. ע"ז שם. חולין לב"ב.
ו. גיטין מה"ב. ע"ז לב"ב. חולין יב"ב. לח"ב.
ט"ב. ירושלמי ביצה שם.
שם ע"ז פ"ב ה"ג.

גרסות
כשרה שינקה – ומשנה לא זזה ממקומה בכת"מ חסר כל הקטע.
והא קתני רישא יש בכת"מ: **והא אמרת רישא.**
הכא איכא שחיטה יש בכת"מ: **סיפא שחוטה היא.**
אמרת לא טרפה שחוטה דאי שרית אתי יש בכת"מ: **אמרת אסורה הטרפה שחוטה דלא מאיסה דאי שרית ליה קיבה אתי.**

אמר רבי יוחנן בכת"מ חסרות מלים אלה. **שמעון בר אבא** יש בכת"מ: **שמון ב"א.** **אמר ליה ואלא כמאן** בכת"מ: **אלא כמאן.** **שמואל בר רב יצחק** **אמר רבי יוחנן** בכת"מ: **שמואל בר יצחק.** **אבל מעמידין בקצת נבלה** בכת"מ: **אלא בקיבה עצמה.** **ובקצת כשרה שינקה מן הטרפה** בכת"מ: **ובכשרה שינקה מן הטרפה מעמידין בקיבתה.** **חלב המכונס ביה יש** בכת"מ: **דחלב המכונס בעור קיבה.** **וחומר בדם מבחלב** **חומר בחלב שהחלב יש** בכת"מ: **ובדם מבחלב שהחלב.**

